

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з навчальної роботи

М.Б. Боднар М.Б. Боднар

« 31 » *серпень* 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА (ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ)

рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 012 Дошкільна освіта
освітньо-професійна програма – Дошкільна освіта

Кременець-2017

Фасолько Т.С. Психологія дитяча (психологія дитячої творчості) : робоча програма для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта / Т.С.Фасолько. – Кременець, 2017. – 32 с.

Розробник програми : Фасолько Тетяна Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної освіти.

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 року

Завідувач кафедри к.пед.наук, доцент Т. С. Фасолько

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, предметна спеціалізація, освітньо-професійна програма	Характеристика навчальної дисципліни					
		денна форма навчання			заочна форма навчання		
Кількість кредитів – 11 / 12	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка	Нормативна					
	Спеціальність 012 Дошкільна освіта						
Модулів – 2	Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра	Рік підготовки:					
Змістових модулів – 9		II-й, III-й			2-й, 3-й		
Загальна кількість годин – 330		Семестр					
		3	4	5	3	4	5
		Лекції					
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних: 2, 4, 2 самостійної роботи студента – 3,3; 4,3; 3,3		70 год.			20 год.		
	16	34	20	10	8	6	
	Практичні, семінарські						
	64 год.			16 год.			
	16	34	14	4	6	6	
	Лабораторні						
	6 год.						
	2	4	-	-	-	-	
	Самостійна робота						
	190 год.			182/ 138 год.			
56	78	56	90	92	138		
Вид контролю: екзамен, залік							

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 65 % : 35 %

для заочної форми навчання – 11,2 % : 88,8 %

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення студентів із основними закономірностями розвитку дитини від народження до вступу в школу, психологічною характеристикою діяльності дітей дошкільного віку, особливостями розвитку пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери, формування особистості в дошкільному віці.

Завдання: засвоєння основних закономірностей психічного розвитку дитини: видів діяльності, психічних процесів і якостей, формування особистості; розуміння найважливіших етапів психічного розвитку, вікових та індивідуальних особливостей дитини; озброєння студентів методами науково-психологічного вивчення дітей; формування у студентів основ наукового підходу до своєї педагогічної діяльності, професійно важливих якостей педагога.

По завершенню вивчення дисципліни студенти мають оволодіти такими **компетентностями:**

Інтегральна компетентність: Здатність самостійно і комплексно розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі розвитку, навчання й виховання дітей раннього та дошкільного віку із застосуванням теорії і методики дошкільної освіти в типових і невизначених умовах системи дошкільної освіти

Загальні компетентності:

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК1).

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК3).

Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК6).

Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, що виникають в процесі професійної діяльності; приймати обґрунтовані рішення (ЗК7).

Здатність працювати як автономно, так і в команді на засадах міжособистісної взаємодії (ЗК8).

Спеціальні компетентності:

Здатність проектувати і провадити освітній процес із врахуванням сучасного сталого розвитку суспільства та рівня розвитку особистості дитини (СК2).

Здатність діагностувати і оцінювати рівень розвитку, досягнення і освітні потреби особистості (СК3).

Здатність до розвитку в дітей раннього та дошкільного віку мовлення як засобу спілкування та взаємодії з однолітками та дорослими, навчання дітей української мови (СК5).

Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій, перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості у дітей раннього і дошкільного віку (СК7).

Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку (СК9).

Здатність використовувати основи теорії і методології освіти в професійно-педагогічній діяльності (СК10).

Здатність до саморозвитку на основі рефлексії результатів власної професійно-педагогічної діяльності, включаючи спроможність обмірковувати власні та інші системи цінностей, розвиток і практику (СК16).

Здатність працювати з дітьми, що мають особливі освітні потреби та обирати ефективні форми та методи, технології роботи з ними (СК17).

Здатність освоювати ряд навчальних та оцінювальних освітньо-педагогічних стратегій і розуміння їх теоретичних основ (СК18).

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування таких *програмових результатів*, що передбачено освітньо-професійною програмою підготовки фахівців освітнього рівня «бакалавр» зі спеціальності 012 Дошкільна освіта:

ПРН-1. Продемонструвати знання галузевого законодавства та нормативно-інструктивних матеріалів у сфері дошкільної та початкової освіти, психології.

ПРН-2. Розуміти, описувати і аналізувати явища з розвитку, навчання і виховання дітей раннього, дошкільного, молодшого шкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять і категорій.

ПРН-3. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку в нормі, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими потребами.

ПРН-7. Володіти базовими знаннями з гуманітарних та професійно-орієнтованих дисциплін, необхідних для вирішення професійних педагогічних завдань відповідно до освітньо-професійної програми та завдань дошкільної освіти.

ПРН-9. Використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПРН-15. Здійснювати комунікацію, орієнтуючись на стилі мовленнєвого спілкування, володіти державною мовою як усно, так і письмово та спілкуватися іноземною мовою в процесі вирішення професійно педагогічних задач.

ПН-16. Систематично підвищувати свою професійно-педагогічну майстерність.

Програма навчальної дисципліни

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні питання дитячої психології ознайомлює студентів із сутністю дитячої психології як науки, методологією та методами дитячої психології, основними закономірностями психічного розвитку дитини дошкільного віку. Розглядаються питання періодизації психічного розвитку дітей перших 6-7 років життя, аналізуються індивідуально-психологічні відмінності між дітьми.

Тема 1. Сутність дитячої психології

Дитяча психологія як наука про особливості психічного розвитку дитини. Зв'язок дитячої психології з іншими науками. Методологічні основи дитячої психології.

Завдання та значення дитячої психології у практичній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу.

Тема 2. Методологія і методи дитячої психології

Методологічні принципи вивчення психіки дитини. Поняття про методи науково-психологічного вивчення розвитку дітей. Планування, побудова та основні шляхи дослідження в дитячій психології. Провідні методи, їх характеристика, цінність, недоліки, види, основні вимоги до організації дослідження психіки дитини. Спостереження, його види. Щоденникові спостереження. Експеримент, його види. Лабораторний і природний експеримент. Провідне значення формуючого експерименту в сучасній дитячій психології. Метод бесіди (опитування). Аналіз продуктів діяльності. Метод тестів. Соціометричний метод. Вивчення дітей вихователем дошкільного закладу. Спостереження - основний метод вивчення дітей. Можливості застосування експериментальних прийомів. Специфіка використання вихователем методу бесіди.

Тема 3. Сутність і закономірності психічного розвитку дитини

Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини. Основні концепції психічного розвитку. Психічний розвиток як засвоєння суспільно-історичного досвіду. Виховання і навчання як спеціально організовані способи передачі суспільного досвіду.

Спадкові особливості та природжені властивості організму як передумови психічного розвитку. Задатки і здібності.

Вплив соціальних умов життя на психічний розвиток. Соціальне середовище: макро,- мікро,- мезосередовище як джерело психічного розвитку. Роль сім'ї, спілкування з дорослими та однолітками у психічному розвитку.

Основні закономірності психічного розвитку: нерівномірність, гетерохронність, сензитивність, стадіальність, диференціація та інтеграція процесів, властивостей і якостей, кумулятивність, пластичність і можливість компенсації, єдність загального та індивідуального у психічному розвитку.

Діяльність як детермінанта психічного розвитку. Оволодіння діями. Зовнішні і внутрішні дії. Засвоєння дії. Інтегрування. Провідні види діяльності. Поняття та ознаки провідної діяльності. Роль власної активності дитини та різних видів діяльності у психічному розвитку.

Роль навчання у психічному розвитку дошкільника. Провідна роль навчання у психічному розвитку. Поняття про зону найближчого розвитку. Навчання і сензитивні періоди розвитку психіки дитини. Розвиваюче завдання.

Засади періодизації психічного розвитку дітей дошкільного віку. Проблеми вікової періодизації. Критерії вікової періодизації у працях Л.С. Виготського та його послідовників. Поняття віку в соціальній ситуації розвитку. Виникнення вікових криз. Періоди психічного розвитку. Ідеї акселерації та ампліфікації психічного розвитку.

Індивідуально-психологічні відмінності між дітьми. Поняття про індивідуальні відмінності. Темп психічного розвитку. Індивідуально-психологічні якості. Розумовий розвиток. Роль спадковості та відмінностей умов життя, виховання і навчання у формуванні індивідуально-психологічних особливостей. Відставання у психічному розвитку.

Змістовий модуль 2. Психологічні особливості розвитку дитини у немовлячому та ранньому віці розкриває особливості психічного розвитку дитини у немовлячому віці, окремо розглядається психічний розвиток дитини у фазі новонародженості. Змістовий модуль знайомить студентів з психологічними особливостями розвитку дитини у ранньому віці. Характеризуються найважливіші досягнення раннього віку, а саме: прямоходіння, предметна діяльність та розвиток мовлення; зародження нових видів діяльності; новоутворень у пізнавальній сфері та формування передумов особистості.

Тема 4. Психічний розвиток дитини у фазі новонародженості

Внутрішній розвиток. Анатомо-фізіологічні особливості новонароджених. Безумовні рефлексії та їх значення в розвитку дитини. Особливості розвитку органів чуття. Когнітивна сфера новонародженого. Розвиток емоційної сфери. Криза новонародженості. Своєрідність соціальної ситуації розвитку, новоутворення періоду.

Тема 5. Немовлячий вік і його особливості

Розвиток емоційної сфери та характеристика спілкування у немовлячому віці. Соціальна ситуація розвитку в немовлячому віці. Роль спілкування з дорослими у психічному розвитку немовляти. Розвиток емоційних контактів з дорослим.

„Комплекс пожвавлення”: передумови, складові та етапи формування. Виникнення ситуативно-особистісної форми спілкування з дорослими та її значення для розвитку дітей другого року життя.

Становлення передумов спілкування з однолітками. Вплив ранніх контактів з однолітками на подальший психічний розвиток дитини.

Розвиток рухової активності немовлят. Розвиток рухів і дій та їх роль у психічному розвитку немовляти. Загальна характеристика рухів і дій на першому році життя. Маніпуляційний та функціональний характер дій. Оволодіння повзанням. Розвиток хапання, маніпулювання.

Розвиток мовлення і когнітивної сфери немовляти. Довербальний етап розвитку мовлення. Передумови розвитку мовлення та їх формування в немовлячому віці.

Розвиток когнітивної сфери немовляти. Особливості уваги. Розвиток відчуттів і сприймань. Розвиток пам'яті.

Передумови формування особистості. Особливості розвитку самосвідомості в немовлячому віці. Криза першого року життя та її новоутворення.

Тема 6. Особливості психічного розвитку дітей раннього віку

Ранній вік і його значення у подальшому розвитку дитини. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві. Найважливіші досягнення раннього віку. Оволодіння ходьбою та іншими основними рухами. Їх роль у психічному розвитку дитини.

Розвиток предметної діяльності у ранньому дитинстві. Перехід від маніпулювання до предметних дій. Співвідносні та знаряддеві дії, їх характеристика та етапи формування. Місце предметної діяльності як провідної в ранньому дитинстві.

Зародження нових видів діяльності в ранньому віці. Гра і продуктивні види діяльності, їхнє місце і вплив на психічний розвиток. Розвиток спілкування з дорослими (ситуативно-ділова форма) та однолітками (емоційно-практична форма). Засвоєння мовних засобів спілкування.

Розвиток мовлення і новоутворення пізнавальної сфери у період раннього дитинства. Ранній вік – сензитивний період розвитку мовлення. Розуміння мовлення дорослих. Формування власного активного мовлення дитини. Оволодіння активним мовленням – найважливіше новоутворення даного вікового періоду.

Новоутворення у пізнавальній сфері. Розвиток сприймання й утворення уявлень про властивості предметів. Формування сенсорних основ пізнавальної діяльності. Розвиток мислення. Особливості пам'яті та уваги. Зародження уяви.

Передумови формування особистості у ранньому дитинстві. Розвиток поведінки в ранньому віці. Засвоєння елементарних норм поведінки і правил взаємин з дорослими та однолітками. Розвиток мотиваційної сфери, емоцій та почуттів, самосвідомості. Особливості перших уявлень про себе. Ім'я та його значення в ранньому дитинстві. Виникнення прагнення до самостійності. Криза трьох років. Позитивні та негативні симптоми кризи. Вплив оцінки дорослого на розвиток особистості.

Змістовий модуль 3. Психологічна характеристика діяльності дітей дошкільного віку розкриває студентам структуру кожного виду діяльності: ігрової, продуктивних видів, трудової, навчальної та спілкування, закономірності їх розвитку протягом дошкільного дитинства, вплив на психічний розвиток дитини.

Тема 7. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку

Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці. Загальна характеристика ігрової діяльності. Характеристика сюжетно-рольової гри як провідної діяльності дошкільника. Структурні компоненти сюжетно-рольової гри: роль, правила, сюжет, зміст, ігрові дії, реальні і рольові стосунки, ігрові предмети і предмети-замінники. Розвиток сюжетно-рольової гри, її окремих компонентів протягом дошкільного дитинства. Рівні розвитку ігрової діяльності.

Інші види ігрової діяльності дошкільника та їхнє місце у психічному розвитку: дидактичні, рухливі, будівельно-конструктивні, ігри-драматизації.

Значення гри для психічного розвитку дитини. Гра і розвиток пізнавальних процесів, розумових дій, мотиваційної сфери, довільності поведінки, волі. Гра і міжособистісні стосунки дітей.

Види іграшок та їхній вплив на психічний розвиток дитини. Значення ігрового матеріалу у виникненні і розвитку гри.

Тема 8. Продуктивні види діяльності дошкільника

Розвиток зображувальної діяльності в дошкільному віці. Психологічні особливості зображувальної діяльності. Малювання та стадії його розвитку. Розвиток графічних образів. Утворення графічних шаблонів. Використання кольору. Зміст дитячого малюнка та динаміка його розвитку.

Вплив зображувальної діяльності на психічний розвиток. Зображувальна діяльність і сенсорний, розумовий розвиток. Розвиток творчості і зображувальних здібностей. Психологічні основи керівництва зображувальною діяльністю.

Конструктивна діяльність та її особливості. Типи конструктивної діяльності: конструювання за зразком, конструювання за умовами, конструювання за задумом. Конструювання з різних матеріалів.

Вплив конструювання на психічний розвиток. Конструювання і розумовий розвиток, технічне мислення. Психологічні основи керівництва різними видами конструювання.

Тема 9. Трудова діяльність дитини дошкільного віку

Основні напрями розвитку трудової діяльності в дошкільному віці. Формування психологічних передумов трудової діяльності. Становлення власне трудової діяльності

дошкільників. Формування суспільних мотивів праці. Особливості уявлень дошкільників про працю дорослих.

Вплив трудової діяльності на психічний розвиток. Розширення уявлень про навколишній світ, про властивості предметів, матеріалів та знарядь праці, розвиток пізнавальної сфери. Трудова діяльність і розвиток особистості.

Специфіка спільної праці дітей з дорослими та однолітками. Психологічні основи керівництва трудовою діяльністю.

Тема 10. Становлення навчальної діяльності у дошкільному віці

Проблема навчальної діяльності. Загальна характеристика навчальної діяльності. Передумови формування навчальної діяльності в дошкільному віці: формування навчальних інтересів і оволодіння загальними способами розумових дій; самостійне знаходження способів розв'язання практичних і пізнавальних завдань; навчання дітей контролю за способом виконання дій. Умови розвитку навчальної діяльності. Основні рівні розвитку та ступені готовності до навчання в школі.

Зміна мети, способів і мотивів навчальної діяльності в дошкільному віці. Зародження самоконтролю і самооцінки при виконанні навчальних завдань. Психологічні основи керівництва навчальною діяльністю.

Тема 11. Спілкування дитини з дорослими і однолітками

Спілкування дитини з дорослими. Загальна характеристика спілкування. Розвиток спілкування як зміна форм спілкування: ситуативно-особистісна, ситуативно-ділова, позаситуативно-пізнавальна, позаситуативно-особистісна. Внесок кожної форми спілкування у психічний розвиток. Конфлікти між дітьми та їх причини.

Змістовий модуль 4. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника розкриває особливості пізнавальних процесів та станів (увага, мовлення, відчуття і сприймання, мислення, пам'ять, уява) дошкільника їхні прояви та розвиток у дітей від трьох до шести – семи років.

Тема 12. Особливості уваги дітей дошкільного віку

Функції уваги. Основні напрями розвитку уваги в дошкільному віці.

Мимовільна увага та умови її розвитку. Довільна увага та умови її формування. Роль слова в організації уваги. Співвідношення мимовільної і довільної уваги. Післядовільна увага.

Розвиток властивостей уваги. Неуважність, її причини та шляхи подолання. Коливання уваги.

Значення різних видів діяльності в розвитку уваги. Дидактична гра як засіб розвитку уваги.

Керівництво розвитком уваги.

Тема 13. Мовлення і його розвиток у дошкільному віці

Основні напрями розвитку мовлення в дошкільному віці. Розвиток словника і граматичної будови мовлення. Розвиток звукової сторони мовлення і фонематичного слуху, правильної звуковимови.

Усвідомлення дітьми звукового складу слова і словесного складу мовлення як передумови оволодіння читанням і письмом. Розвиток функцій мовлення: комунікативної, плануючої, узагальнюючої, саморегулятивної, знакової. Егоцентричне мовлення, його особливості, функції та роль у психічному розвитку. Розвиток видів мовлення: від ситуативного до контекстного і пояснюючого.

Роль спілкування з дорослими та однолітками, продуктивних видів діяльності, гри в розвитку мовлення. Значення мовлення для психічного розвитку дошкільника. Мовлення і розвиток пізнавальних процесів, особистості, діяльності.

Тема 14. Сенсорний розвиток дошкільників

Психологічні основи сенсорного розвитку. Розвиток окремих видів чутливості. Розвиток орієнтування у властивостях предметів. Сенсорні еталони та їх засвоєння дошкільниками. Розвиток дій сприймання.

Сприймання простору: віддаленості предметів, форми і величини. Роль мовлення в розвитку сприймання простору.

Специфіка сприймання часу. Усвідомлення часових змін в оточуючому. Роль мовлення і власної діяльності дитини у сприйманні часу.

Сприймання художніх творів, малюнків, картин. Розуміння виразності, змісту та ідеї творів. Естетична оцінка. Сприймання людини.

Розвиток довільності сприймання: формування культури спостереження, уміння ставити мету, розробляти програму, контролювати процес, оцінювати результати. Формування спостережливості. Роль дорослого в розвитку спостережливості.

Тема 15. Мислення і його види у дошкільному віці

Проблема мислення і вікові новоутворення. Проблемні ситуації та їх розв'язання. Встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Значення знань для розвитку мислення. Проблема формування розумових дій і понять у процесі цілеспрямованого навчання. Наочно-дійове мислення.

Наочно-образне мислення – основний вид мислення дитини-дошкільника. Розвиток образного мислення в дошкільному віці. Наочно-схематичне мислення. Особливості оперування образами, системами образних уявлень. Конкретна образність мислення. Наочно-просторове моделювання.

Засвоєння логічних форм мислення. Передуми розвитку логічних форм мислення. Логічне мислення і розумовий розвиток. Розвиток пізнавальних інтересів і пізнавальної активності, допитливості. Пізнавальні питання, їх походження і зміст. Дитяче експериментування.

Місце мислення у системі пізнавальних процесів. Вплив мислення на психічний розвиток. Мислення і розвиток особистості. Мислення і діяльність. Умови, шляхи і засоби розвитку мислення в різних видах діяльності.

Тема 16. Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку

Основні напрями розвитку пам'яті в дошкільному віці. Мимовільна пам'ять та умови її розвитку. Діяльність як основна умова мимовільного запам'ятовування.

Етапи розвитку довільної пам'яті. Гра як основний засіб розвитку довільного запам'ятовування. Співвідношення мимовільного і довільного запам'ятовування. Образна пам'ять – основний вид пам'яті дошкільника. Характеристика образної пам'яті. Формування елементів логічної та інших видів пам'яті.

Місце пам'яті у системі пізнавальних процесів. Вплив пам'яті на психічний розвиток. Пам'ять і розвиток особистості. Пам'ять і різні види діяльності. Пам'ять і навчання, засвоєння знань, умінь і навичок. Пам'ять і розвиток мовлення.

Тема 17. Формування уяви у період дошкільного дитинства

Особливості уяви дошкільника. Залежність уяви дитини від її досвіду.

Основні напрями розвитку уяви дошкільника. Розвиток видів уяви: мимовільної, довільної, відтворюючої, творчої. Опосередкована уява. Роль мовлення в розвитку довільної опосередкованої уяви.

Характеристика образів уяви дошкільника. Розвиток функцій уяви: гностичної, плануючої, захисної.

Місце уяви у системі пізнавальних процесів. Реалізм дитячої уяви. Вплив уяви на психічний розвиток. Уява і розвиток особистості. Умови, шляхи і засоби розвитку уяви. Збагачення досвіду, створення предметного середовища, збагачення проблемних ситуацій. Вплив літературних творів, гри, праці, продуктивних видів діяльності на розвиток уяви.

Змістовий модуль 5. Розвиток емоційно-вольової сфери та становлення особистості дошкільника розкриває особливості емоційно-вольової сфери дошкільника (емоції та почуття, воля), їхні прояви та розвиток у дітей від трьох до шести – семи років. Йдеться про розвиток особистості дошкільника, розкриваються умови розвитку, простежується розвиток мотивів поведінки і формування самосвідомості дитини в дошкільному віці та особливий акцент робиться на проблемах морального розвитку.

Тема 18. Особливості емоцій і почуттів у дошкільному віці

Особливості почуттів дошкільника, їхнє вираження. Основні напрями розвитку почуттів. Посилення глибини і стійкості почуттів. Підвищення „розумності” почуттів. Зміна зовнішнього вираження почуттів.

Розвиток вищих почуттів у дошкільника. Роль співпереживання, спілкування з дорослими та однолітками в розвитку вищих почуттів.

Вплив умов життя і характеру виконання діяльності на розвиток почуттів. Індивідуальність дитини і розвиток почуттів. Роль вікових етапів, криз, виникнення нових інтересів, потреб у розвитку емоцій і почуттів.

Емоційне неблагополуччя дітей та його причини. Афекти, страхи, їхні причини та шляхи подолання.

Тема 19. Воля і її роль у поведінці дитини

Основні напрями розвитку волі в дошкільному віці. Виникнення волі як здатності до управління поведінкою. Роль вольових дій у поведінці дошкільника та їхній генезис протягом дошкільного дитинства. Напрями розвитку вольових дій. Розвиток цілеспрямованості дій. Зміна змісту мотивів, їхнє підпорядкування і довільність поведінки. Регулююча роль мовлення у виконанні вольових дій.

Вольові зусилля при виконанні дій та подолання труднощів. Розвиток вольових якостей: самостійності, наполегливості, сміливості, ініціативності та вольових звичок: до систематичної праці, стриманості. Взаємозв'язок розвитку волі з розвитком пізнавальних процесів, особистісних новоутворень, довільності поведінки і діяльності, самосвідомості, самооцінки, самоконтролю.

Умови розвитку волі в різних видах діяльності в різних вікових групах.

Тема 20. Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку

Вплив дорослого на розвиток особистості дошкільника. Передумови розвитку особистості. Вплив сімейного мікросередовища на розвиток особистості дитини.

Дитина в групі однолітків. Потреба у спілкуванні з однолітками. Шляхи впливу дитячої спільності на розвиток особистості.

Психологічні основи статевого виховання. Роль дорослих у статевій ідентифікації. Статева належність і вибір ігрової ролі, іграшки. Дитяча закоханість. Формування образу тіла.

Діяльність і розвиток особистості дошкільника. Гра – школа соціальних стосунків. Вплив продуктивних видів діяльності, виконання трудових і навчальних завдань на розвиток особистості дитини.

Тема 21. Розвиток мотиваційної сфери і формування самосвідомості дитини у дошкільному віці

Загальна характеристика мотивів поведінки дитини. Основні типи мотивів поведінки дошкільника. Їхня зміна протягом дошкільного дитинства. Виникнення нових мотивів в дошкільному віці. Розвиток моральних мотивів. Формування підпорядкування мотивів.

Самосвідомість і самооцінка в дітей дошкільного віку. Особливості розвитку самосвідомості та самооцінки. Усвідомлення себе в часі. Усвідомлення свого місця в системі суспільних стосунків.

Умови і шляхи розвитку самосвідомості та самооцінки в різних видах діяльності. Керівництво розвитком самосвідомості.

Тема 22. Моральне становлення особистості дошкільника

Умови морального розвитку особистості дитини. Розвиток моральної свідомості. Знання норм моралі і правил поведінки. Засвоєння етичних еталонів.

Розвиток моральної поведінки. Формування позитивних моральних якостей: доброти, чесності, співчуття, взаємодопомоги та ін.. Формування моральних звичок поведінки.

Походження негативних особистісних утворень: брехні, заздрості, жорстокості, жадності та ін. Домагання на визнання в однолітків. Емоційне благополуччя дитини в групі.

Культура поведінки як основа морального розвитку дошкільників. Місце культурно-гігієнічних навичок у психічному розвитку. Роль художньої літератури в моральному розвитку.

Психологічні основи методів і засобів формування моральної поведінки, моральної свідомості.

Змістовий модуль 6. Розвиток психічних властивостей і психологічна готовність дитини до школи ознайомлює студентів з індивідуальними властивостями особистості дошкільника. Зміст модулю дає поняття про розвиток темпераменту, його основні типи, врахування в навчально-виховній роботі та формування характеру в дошкільному віці; знайомить з проблемою здібностей та умовами їх розвитку. У цьому змістовому модулі акцентується увага на психологічну готовність дитини до школи, її компоненти та формування у різних видах діяльності.

Тема 23. Темперамент і характер дитини дошкільного віку

Вікові особливості виникнення і прояву різних властивостей темпераменту; співвідношення спадкового і набутого в темпераменті. Фізіологічні і психологічні передумови зміни темпераменту. Характеристика дітей різних типів темпераменту: сангвінічного, флегматичного, холеричного, меланхолічного.

Врахування властивостей темпераменту в навчально-виховній роботі з дошкільниками.

Характер дитини. Темперамент і характер як нерозривні властивості особистості. Основні компоненти характеру. Формування характеру в дошкільному віці.

Тема 24. Розвиток здібностей у дошкільному віці

Передумови розвитку здібностей. Задатки, нахили, здібності. Розвиток пізнавальних здібностей: сенсорних, інтелектуальних, творчих.

Розвиток практичних здібностей: організаторських, конструктивно-технічних.

Розвиток спеціальних здібностей: музичних, зображувальних, літературних, театралізованих, мовних.

Умови розвитку здібностей в дошкільному віці. Взаємозв'язок розвитку здібностей з розвитком пізнавальних процесів, особистості і творчості. Діяльність як основна умова розвитку здібностей. Індивідуальний підхід. Обдаровані діти.

Тема 25. Психологічна готовність дитини до школи

Психологічні особливості дітей 6-річного віку. Основні досягнення та протиріччя віку. Криза шести-семи років. Формування нової внутрішньої позиції. Розвиток пізнавальних процесів, особистості та діяльності 6-річної дитини.

Поняття психологічної готовності до навчання в школі. Основні компоненти психологічної готовності дитини до школи: мотиваційна, емоційно-вольова, розумова (інтелектуальна), готовність до взаємодії та спілкування з педагогом та однолітками.

Змістовий модуль 7. Теоретичні основи психології творчості ознайомлює студентів із сутністю психології творчості як науки, методологією та методами дослідження психології творчості, її механізмів, основними закономірностями психічного розвитку дитини дошкільного віку у творчій діяльності.

Тема 26. Теоретичні підходи до проблеми творчості у психології

Проблема розвитку творчості в зарубіжній психології. Основні перешкоди у вивченні проблеми психології творчості. Історія розвитку досліджень творчості у вітчизняній психології.

Дослідження творчості з позицій системного підходу. Теорії творчості В.Теплова, О.Леонтьєва, С.Рубінштейна, І.Семенова, В.Моляко, В.Юркевич В.Роменця та ін.

Тема 27. Психологічна характеристика творчої особистості та її структури

Поняття «творча особистість». Характерні якості творчої особистості у підходах різних дослідників. Визначення «творча особистість» та його відносність.

Філософський, психологічний та педагогічний аналіз понять «творча особистість» та «креативна особистість». Основні типи підходів до визначення креативної особистості: гештальтистські, інноваційні, естетичні та експресивні, психоаналітичні та динамічні, проблемні та інші.

Модель Гілфорда та теорія «інтелектуального порогу» Торренса стосовно трактування сутності творчості та творчого процесу

Психологічні особливості творчої дитини за А.Нечаєвим, В.Моляко, В.Давидовим, О.Ткаченко та ін.

Тема 28. Вікова динаміка та проблеми розвитку творчості

Дослідження творчої обдарованості О.Матюшкіна. Структурні компоненти творчої обдарованості. Зовнішні прояви творчого розвитку.

Дитяча творчість. Гра і фантазія. Чинники розвитку дитячої обдарованості за В.Моляко.

Уява і творчість. Л.Виготський, В.Давидов про роль уяви у розвитку дитячої творчості. Компоненти уяви та її роль у розвитку творчості.

Розвиток творчого потенціалу особистості особистості, основні підходи за В.Моляко. Системно-стратегічна концепція творчості. Прийоми творчого тренінгу та їх системи.

Теорія «саморуху» творчої особистості Г.Костюка. Зовнішні та внутрішні умови «саморуху» творчої особистості, їх суперечність як джерело розвитку. Тенденції до самоактуалізації за К.Роджерсом, концепція самоактуалізації А.Маслоу.

Тема 29. Психологічна структура творчості

Загальна природа творчого процесу та механізми творчості. Філософські та психологічні підходи до різних складових процесу креативності. Основні аспекти дослідження цієї проблеми у підходах вітчизняних та зарубіжних психологів. Фази творчого процесу за концепцією Я.Пономарьова.

Рівнева природа психологічного механізму творчості. Системно-структурний підхід до вивчення творчості у теоріях різних вчених. Модель креативного процесу Д.Фельдмана.

Співвіднесення інтелекту та видів обдарованості. Класифікація видів інтелекту за Х.Гарднером.

Роль інсайту у творчій діяльності. Структура творчого процесу. Стадії творчого процесу.

Процесуальний та особистісний аспект дослідження творчості у сучасних підходах науковців.

Змістовий модуль 8. Психологічні особливості розвитку творчої діяльності дитини у дошкільному віці розкриває особливості психічних особливостей прояву творчої діяльності дитини на етапі дошкільного дитинства. Характеризуються психофізіологічні основи дитячої творчості, основні передумови виникнення та розвитку творчої діяльності на етапі дитинства.

Тема 30. Психофізіологічні засади творчої діяльності дитини як проблема досліджень психологічної науки

Психофізіологічні особливості мозку дитини: асиметрія півкуль. Індивідуально-психологічні якості як прояв загальних і спеціальних здібностей людини, її «життєвого стилю». Особливості «правопівкульного» і «лівопівкульного» мислення. Особливості побудови структур мозку дитини як підґрунтя для «розбудови» творчих потенцій дитини.

Енергопотенціал творчої особистості дитини та його джерела: сенсорна інформація, вербальна інформація та структурна інформація.

Функціональна асиметрія півкуль та особливості емоційної сфери особистості. різні види творчості та їх характеристика. Внутрішні бар'єри до проявів творчості.

Тема 31. Формування сенсорної бази творчості

Сприймання як один з основних компонентів творчої діяльності. Особливості сприймання у дітей дошкільного віку. формування образу світу у дитини-дошкільника. Формування навичок обстеження предметів, формування досконалих прийомів і способів обстеження об'єктів. Оволодіння сенсорними еталонами як системою мірок, зразків об'єктів навколишнього світу. Етапи розвитку перцептивних дій у дошкільників.

Тема 32. Пізнавальна активність як вектор творчості

Забезпечення активної позиції дитини щодо пізнання себе, предметного світу, людського довкілля. Формування допитливості дитини дошкільного віку. Експериментування як універсальна творча здібність дитини. Погляди О.Запорожця та інших вчених на розвиток дитячої творчості. Показники розвитку експериментування та динаміка його розвитку. «Комбінаторне експериментування» за М.Поддяковим.

Характеристика розвитку дослідницької діяльності дошкільників як запорука розквіту дитячої творчості.

Тема 33. Становлення творчої особистості дитини

Розвиток інтелектуальних та творчих потенцій дітей як важлива характеристика дошкільного віку. Зовнішні та внутрішні фактори розвитку дитячої творчості. Поняття «обдарована дитина». Розвиток функціональних систем обдарованої дитини. важливість своєчасного педагогічного впливу для розвитку дитячої обдарованості. Ознаки обдарованості в дошкільному віці. Реалізація творчого потенціалу дитини. індивідуальні фактори перешкоджання реалізації творчого потенціалу дітей. Стимулювання та заохочення розвитку індивідуальних нахилів та здібностей дитини. Важливість сумісної творчої діяльності з дорослим.

Характерні ознаки особистісно-орієнтованої моделі виховання, її основні риси. Модель становлення дитини дошкільного віку як особистості. попередження виникнення можливих проблемних ситуацій особистісного розвитку дітей.

Тема 34. Види дитячої творчості

Творча гра та її особливості. Специфічна динаміка розвитку творчих ігор. Рольові відмінності у змісті гри. Наповнення змісту гри.

Образотворча діяльність дошкільників, її розвивальні можливості. Ознайомлення дітей із мистецтвом як засіб пробудження естетичної чутливості дітей.

Специфіка формування творчого конструювання в дитинстві, дослідження конструкторської діяльності дошкільників. використання творчих задач, проблемних методів формування вмій як один із головних факторів підвищення процесу навчання, стимулювання до активних, творчих пошуків нових способів отримання знань.

Формування винахідливості, кмітливості, спостережливості, уміння планувати свої дії. Етапи формування конструкторської творчості.

Формування творчого, продуктивного мислення.

Тема 35. Супровід та підтримка дитячої творчості

Психолого-педагогічні умови життєтворчості дитини. Проблема виявлення та забезпечення умов для особистісного становлення та творчої самореалізації дитини. Принцип гуманізму та педагогічного оптимізму як важлива вимога до проведення дослідження творчої діяльності дошкільників. управління розвитком творчих дій, тенденцій на шляху алгоритмізації творчої діяльності.

Важливим є використання багатоманітних форм організації занять. Різноманітність форм організації творчої діяльності, пізнавальна тематика занять для цілеспрямованому розвитку творчості дошкільників.

Вирішальна умова створення розвивального середовища, що сприяє активізації мислення, розвитку чуттєвого досвіду, перцептивних дій, творчої спостережливості.

Професіоналізм педагога як провідник творчості

Змістовий модуль 9. Діагностика та стимулювання дитячої творчості спрямований на ознайомлення з основними методиками діагностики різних видів обдарованості дошкільника, засобами стимулювання дитячої творчості.

Тема 36. Методики діагностики творчості дітей дошкільного віку.

Вивчення творчої гри дітей (за Д.Б.Ельконіним).

Діагностика універсальних творчих здібностей дітей (В.Синельников, В.Кудрявцев): методика «Сонце в кімнаті», «Як врятувати зайчика», «Дощечка».

Діагностика дивергентного мислення (модифікація О.Тунік, Д.Богоявленської, Т.Барішевої)

Вивчення творчої діяльності дітей (на матеріалі творчих задач) (І.Біла).

Методика діагностики рівня розвитку творчої уяви «Творча уява» та ін.

Тема 37. Засоби активізації дитячої творчості

Метод спроб та помилок. Брейн-стормінг – мозковий штурм. Схема проведення брейн-стормінгу. Метод синектики – використання різноманітних аналогій. Метод фокального об'єкту (МФО).

Морфологічний аналіз. Алгоритм розв'язування винахідницьких задач (АРВЗ). Методика творчого тренінгу КАРУС. Дитяча творча конструкція (ДеТКа). Основні блоки програми: теоретико-інформаційний, підготовчо-практичний, творчо-конструкторський.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		л	п. с.	лаб	інд	с.р.		о	л.	п. с.	ла б.	інд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль I. Загальні питання дитячої психології												
Тема 1. Сутність дитячої психології	6	2	2			2	5	1	1			4
Тема 2. Методологія і методи дитячої психології	10	2	4			4	8					8
Тема 3. Сутність і закономірності психічного розвитку дитини	10	4	2			4	9	1				8
Разом за змістовим модулем I.	26	8	8			10	23	2	1			20
Змістовий модуль II. Особливості психічного розвитку дітей немовлячого і раннього віку												
Тема 4. Психічний розвиток дитини у фазі новонародженості	8	2	2			4	10	1	1			8
Тема 5. Немовлячий вік і його особливості	11	2	2	1		6	12					12
Тема 6. Особливості психічного розвитку дітей раннього віку	15	4	4	1		6	13	1				12
Разом за змістовим модулем II.	49	8	8	2	15	16	35	2	1			32
Змістовий модуль III. Психологічна характеристика діяльності дітей дошкільного віку												
Тема 7. Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку	13	4	2	1		6	14	1	1			12
Тема 8. Продуктивні види діяльності дошкільника	9	2	2	1		4	9	1				8
Тема 9. Трудова діяльність дитини дошкільного віку	6	2	2			2	4					4
Тема 10. Становлення навчальної діяльності у дошкільному віці	8	2	2			4	10	1	1			8
Тема 11.	10	2	2			6	12					12

Спілкування дитини з дорослими однолітками													
Разом за змістовим модулем III.	46	12	10	2		22	49	3	2				44
Змістовий модуль IV. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника													
Тема 12. Особливості уваги дітей дошкільного віку	6	2	2			4	11	2	1				8
Тема 13. Мовлення і його розвиток у дошкільному віці	6	2	2			4	8						8
Тема 14. Сенсорний розвиток дошкільника	7	2	2	1		4	8						8
Тема 15. Мислення і його розвиток у дошкільному віці	6	2	2			4	11	2	1				8
Тема 16. Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку	6	2	2			4	8						8
Тема 17. Формування уяви у період дошкільного дитинства	9	2	2	1		4	9	1					8
Разом за змістовим модулем IV.	50	12	12	2		24	53	3	2				48
Змістовий модуль V. Розвиток емоційно-вольової сфери та становлення особистості дитини дошкільного віку													
Тема 18. Розвиток емоцій і почуттів у дошкільному віці	7	1	2			4		1	1				8
Тема 19. Воля та її роль у поведінці дитини	7	1	2			4							8
Тема 20. Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку	5	1	2			4		1					8
Тема 21. Розвиток мотиваційної сфери і формування самосвідомості дитини у дошкільному віці	7	1	2			4		1	1				8
Тема 22. Моральне становлення особистості	8	2	2			4		1					8

дошкільника													
Разом змістовим модулем V.	за 36	6	10			20	46	4	2				40
Змістовий модуль VI. Розвиток психічних властивостей дошкільника і психологічна готовність дитини до школи													
Тема 23. Темперамент і характер дитини дошкільного віку	8	2	2			4	10	1	1				8
Тема 24. Розвиток здібностей у дошкільному віці	8	2	2			4	8						8
Тема 25. Психологічна готовність дитини до навчання в школі	8	2	2			4	10	1	1				8
Разом змістовим модулем VI.	за 39	6	6			15	12	58	2	2		30	24
Змістовий модуль VII. Теоретичні основи психології творчості													
Тема 26. Теоретичні підходи до проблеми творчості у психології	5	2	1			2	5	0,5	0,5				4
Тема 27. Психологічна характеристика творчої особистості та її структури	4	2	1			1	3	0,5	0,5				2
Тема 28. Вікова динаміка та проблеми розвитку творчості	5	2	1			2	5	0,5	0,5				4
Тема 29. Психологічна структура творчості	4	2	1			1	3	0,5	0,5				2
Разом змістовим модулем VII.	за 18	8	4			6	16	2	2				12
Змістовий модуль VIII. Психологічні особливості розвитку творчої діяльності дитини у дошкільному віці													
Тема 30. Психофізіологічні засади творчої діяльності дитини як проблема досліджень психологічної науки	4	1	1			2	5	0,5	0,5				4
Тема 31. Формування сенсорної бази творчості	3	1	1			1	3	0,5	0,5				2
Тема 32.	3	1	1			1	3	0,5	0,5				2

Пізнавальна активність як вектор творчості												
Тема 33. Становлення творчої особистості дитини	4	1	1			2	5	0,5	0,5			4
Тема 34. Види дитячої творчості	6	2	1			3	7	0,5	0,5			6
Тема 35. Супровід та підтримка дитячої творчості	6	2	1			3	7	0,5	0,5			6
Разом за змістовим модулем VIII.	26	8	6			12	30	3	3			24
Змістовий модуль IX. Діагностика та стимулювання дитячої творчості												
Тема 36. Методики діагностики творчості дітей дошкільного віку	8	2	2			4	9	0,5	0,5			8
Тема 37. Засоби активізації дитячої творчості	8	2	2			4	9	0,5	0,5			8
Разом за змістовим модулем IX.	46	4	4			30	8	48	1	1		30 16
Усього годин	240	70	64	6		130		24	16			260
ІНДЗ			-	-	60							60
Усього годин	330	70	64	6	60	130	360	24	16			60 260

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1.	Дитяча психологія в системі наук	2	1
2.	Специфіка використання методів психологічного дослідження в умовах дошкільного закладу	4	
3.	Сутність і закономірності психічного розвитку дитини дошкільного віку	2	
4.	Психологічна характеристика новонародженого	2	1
5.	Психічний розвиток дитини на першому році життя	2	
6.	Найважливіші новоутворення дитини в ранньому віці	4	
7.	Гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку	2	1
8.	Продуктивні види діяльності дошкільника	2	
9.	Елементи трудової діяльності в дошкільному віці	2	
10.	Особливості навчальної діяльності дошкільників	2	1

11.	Спілкування дітей з дорослими та однолітками	2	
12.	Шляхи та засоби організації і підтримування уваги дітей в різних видах діяльності	2	1
13.	Мовлення і його розвиток у дошкільному віці	2	
14.	Сенсорний розвиток – основа розумового розвитку дошкільника	2	
15.	Мислення і його розвиток у дошкільному віці	2	1
16.	Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку	2	
17.	Формування уяви у період дошкільного дитинства	2	
18.	Особливості розвитку вищих почуттів у дошкільників	2	1
19.	Розвиток вольових дій та довільності поведінки дошкільника	2	
20.	Формування особистості дитини дошкільного віку	2	1
21.	Розвиток мотиваційної сфери і формування самосвідомості дитини у дошкільному віці	2	
22.	Моральне становлення особистості дошкільника	2	
23.	Особливості розвитку темпераменту і характеру дитини дошкільного віку	2	1
24.	Загальна характеристика розвитку здібностей у дітей дошкільного віку	2	
25.	Структура та показники психологічної готовності дитини до школи	2	1
26.	Основні підходи до феномену творчості у психологічних дослідженнях	1	2
27.	Психологічна характеристика творчості та її структури	1	
28.	Вікова динаміка та проблеми розвитку творчості	1	
29.	Психологічна структура творчості	1	
30.	Психофізіологічні засади творчої діяльності дитини як проблема досліджень психологічної науки	1	2
31.	Психологічні особливості розвитку творчості у дитячому віці	1	
32.	Розвиток творчих здібностей дитини в умовах ігрової діяльності	1	
33.	Розвиток творчих здібностей дитини засобами художньої та словесної діяльності	1	
34.	Види дитячої творчості	1	2
35.	Супровід та підтримка дитячої творчості	1	
36.	Методи і методики виявлення творчих здібностей дитини	2	1
37.	Активізація творчих здібностей дитини засобами арт-терапії	2	
	Всього	64	16

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Особливості психічного розвитку немовляти	1	
2	Особливості психічного розвитку дітей раннього віку	1	

3	Вплив гри на запам'ятовування та відтворення інформації дошкільниками	1	
4	Особливості образотворчої та конструктивної діяльності дошкільників	1	
5	Особливості сенсорного розвитку дошкільників	1	
6	Прояви дитячої уяви	1	
		6	-

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Підібрати прислів'я та приказки на психологічну тематику	2	2
2	Визначити проблеми дошкільної освіти, які потребують психологічних досліджень	2	2
3	Опрацювати статтю С.Д.Максименка «Методи дослідження особистості» // Практична психологія і соціальна робота. – 2004. – №7. – С. 1 – 8.	2	2
4	Скласти пам'ятку: «Основні закономірності психічного розвитку у дошкільному дитинстві» для вихователів; для батьків	2	4
5	Опрацювати статтю І.Лембрик «Дитячі вікові кризи» // Дошкільне виховання. – 2013. – № 4. – С. 22 – 23.	2	2
6	Охарактеризувати соціальну ситуацію розвитку та психічне життя новонародженого у вигляді схеми, таблиці тощо	2	2
7	Визначити передумови, складові і етапи формування комплексу поживлення	2	2
8	Описати основні симптоми та прояви кризи першого року життя у вигляді таблиці	2	2
9	Опрацювати статтю С.Капкович Адаптація дітей раннього віку до дитсадка // Дошкільне виховання. – 2014. – № 10. – С. 18 – 21.	2	2
10	Скласти схему-характеристику рівнів сюжетно-рольової гри за протоколами спостережень, висвітлених у праці Д.Б. Ельконіна «Психологія гри»	2	4
11	Опрацювати статтю К.Карасьова Формуємо ціннісні орієнтири у грі // Дошкільне виховання. – 2018. – № 1. – С. 24 – 26.	2	2
12	Підібрати малюнки дітей дошкільного віку та здійснити аналіз рівнів розвитку зображувальної діяльності у дітей різних вікових груп	2	4
13	Опрацювати статтю М.Машовець Даруємо радість праці // Дошкільне виховання. – 2016. – № 5. – С. 8 – 9; № 6. – С. 10-11.	2	2
14	Опрацювати статтю Л.Артемової Щоб дитина хотіла і вміла вчитися // Дошкільне виховання. – 2015. – № 5. – С. 6 – 7.	2	2

15	Скласти анкету для батьків з метою виявлення рівня розвитку навчальної діяльності	2	4
16	Підготувати тези: Лисина М.И. Роль общения в процессе развития ребенка / Проблемы онтогенеза общения. – М., 1986. – С. 17 – 29.	2	4
17	Опрацювати статтю Піроженко Т. Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 8 – 16.	2	2
18	Підібрати висловлювання видатних психологів та педагогів про особливості дитячої уваги	4	2
19	Написати анотацію: Барташнікова І.А. Розвиток уваги та навиків навчальної діяльності в дітей 5 – 7 років	2	2
20	Розробити рекомендації щодо використання дидактичного матеріалу у підтриманні уваги дітей дошкільного віку	2	4
21	Порівняти словник дітей молодшого і старшого дошкільного віку, зробити психологічний аналіз	2	4
22	Опрацювати статтю О.Безсонова На захисті майбутнього – з дитинства, або Педагогіка емпайерменту в дошкільному закладі // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – № 3. – С. 11 – 18.	2	2
23	Підготувати тези: Запорожец А.В. «Развитие ощущения и восприятия в раннем и дошкольном возрасте» / Избр. псих. тр. – М.: Педагогика, 1986. – С.85 – 90.	2	4
24	Опрацювати статтю: І. Біла Спостережливність – ключ до пізнання // Дошкільне виховання. – 2018. – № 4. – С. 9 – 11.	2	2
25	Опрацювати статтю: В.Кузьменко Як підготовлений наш випускник? // Дошкільне виховання. – 2015. – № 5. – С. 2 – 8.	2	2
26	Написати твір: Спогади мого дитинства	4	4
27	Підібрати статті з журналів «Дошкільне виховання», «Дошкольное воспитание», «Вопросы психологи» та ін. з проблеми розвитку пізнавальних процесів у дошкільному віці	3	4
28	Опрацювати статтю: Фадеева О. Розвиток уяви дитини – умова її продуктивного учіння // Дошкільне виховання. – 2009. – № 2. – С. 6 – 7.	2	2
29	Скласти пам'ятки для батьків на теми: «Як зберегти емоційне благополуччя дитини», «Дитячі страхи та їх попередження»	6	4
30	Написати анотацію: Котирло В.К. Развитие волевого поведения у дошкольников. – К.: Радянська школа, 1971.	2	2
31	Опрацювати статтю: Ладивір С. «Сім'я – перша школа морального зростання» // Дошкільне виховання. – 2014. – № 6. – С. 6 – 10.	3	2
32	Написати коротку лекцію для батьків: Особливості психосексуального розвитку дошкільників	4	4
33	Опрацювати статтю: Бех І.Д. Зростити моральну особистість – головна турбота // Дошкільне виховання. – 2015. – № 4. – С. 6 – 9.	3	2
34	Опрацювати статтю: Дятленко Н. Особистісно орієнтовану модель – у практику // Дошкільне виховання. – 2014. – № 7. – С. 7 – 12.	3	2
35	Опрацювати статтю: Гончаренко А. Хлопчики і дівчатка:	2	2

	міжособистісні взаємини // Дошкільне виховання. – 2007. – № 4. – С. 8 – 10.		
36	Опрацювати статтю: Кононко О.Л. Особистісна компетентність дошкільника: інформаційний та технологічний аспекти // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2015. – № 2. – С. 4 – 15.	3	2
37	Опрацювати статтю: Т.Андрющенко Зберегти соціальне здоров'я дошкільнят! // Дошкільне виховання. – 2015. – № 3. – С. 16 – 20.	2	2
38	Опрацювати статтю: І.Луценко Виховуємо громадянина // Дошкільне виховання. – 2015. – № 4. – С. 9 – 14.	2	2
39	Опрацювати статтю: Кушнір С. Діти-індиго – діти майбутнього? // Психолог . – 2008. – № 19 (307). – С. 8 – 10	2	2
40	Підібрати малюнкові та графічні методики для визначення психологічної готовності дитини до школи	4	4
41	Опрацювати статтю: Беленька Г. Особистість випускника дитсадка: базові якості // Дошкільне виховання. – 2015. – № 7. – С. 11 – 16.	3	2
	Разом	190	108

Методичні рекомендації до проведення семінарських занять

Мета семінарських занять – розширення у студентів знань відповідно до теми, що обговорюється, та загальної проблематики курсу, озброєння сукупністю вмінь пошуку нової наукової інформації, формування навичок роботи з різними джерелами інформації (законодавчими, нормативними документами, програмами виховання, навчання і розвитку дітей, науковими, навчальними, методичними джерелами, періодикою), перетворення інформації та подання її в різних формах (виступ, цитата, теза, анотація, реферат тощо).

Форми проведення практичних занять різні: власне практичне заняття, семінар, лабораторне заняття, наукова конференція, ділова гра, психологічний практикум, творча лабораторія, психологічна консультація та ін.

Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення зі студентами, виконання завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку та оцінювання.

Семінарські заняття є одним із основних видів практичних занять з дитячої психології. Вони призначені для поглибленого вивчення дисципліни, оволодіння методологією наукового пізнання. Головна мета семінарських занять – уточнити, конкретизувати, систематизувати знання і забезпечити студентам можливість оволодіти навичками та вміннями використання теоретичних знань.

Семінарські і практичні заняття проводяться в основному з навчальними групами. Досить позитивні результати під час семінарських занять дає поділ студентів на проблемні групи, особливо тоді, коли ці групи комплектуються за бажанням самих студентів.

При проведенні **лабораторних занять** навчальна група ділиться на підгрупи і кожному студенту надається можливість самостійно провести досліди і побувати в ролі експериментатора.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на семінарських, практичних, лабораторних заняттях:

1-2 бали – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального

матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

3 бали – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями. Студент здатен на рецензію відповіді іншого студента; здатен опрацювати матеріал самостійно.

4 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

5 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів при виконанні контрольних робіт

1 - 3 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

5 балів – студент відтворює менше половини навчального матеріалу; виконує елементарні завдання; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, відсутні сформовані вміння та навички.

6 балів – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабко орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

7 балів – студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

8 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

9 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує

додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

10 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота студентів під керівництвом викладача здійснюється у вигляді виконання індивідуальних дослідницьких проектів. За час вивчення курсу студенти виконують 2 ІНДЗ: 1 семестр – складання короткої психолого-педагогічної характеристики на дитину раннього або молодшого дошкільного віку з використанням методів спостереження, бесіди, аналізу продуктів діяльності; 2 семестр – складання поширеної психолого-педагогічної характеристики на дитину дошкільного віку з використанням різних методів психологічного дослідження дітей та розробкою практичних рекомендацій щодо організації навчально-виховної роботи з дитиною з урахуванням отриманих результатів та індивідуально-психологічних особливостей дитини (супроводжується матеріалами, що засвідчують проведення досліджень дитини у різних сферах).

Критерії оцінювання досягнень студентів при виконанні індивідуальних завдань:

Оцінювання ІНДЗ з дитячої психології (написання психолого-педагогічної характеристики на дитину дошкільного віку) здійснюється за критеріями: дотримання схеми складання характеристики, врахування загальних правил обстеження дітей дошкільного віку, порівняння отриманих в ході діагностики показників із нормами психічного розвитку дошкільника, посилення на використані методики, адекватне оцінювання психічного розвитку дитини, дотримання вимог щодо оформлення.

2-4 бали (Е, 3) – студент не дотримується логічної послідовності викладу матеріалу, виявляє низьку теоретичну підготовку; подані відомості про дитину загальні, не відображають особливостей її психічного розвитку; вимоги щодо оформлення роботи проігноровані; обсяг складеної характеристики нижчий допустимого (менше 3 сторінок друкованого тексту), рекомендації поверхові, не містять психологічних обґрунтувань.

5-9 бали (Д, 3) – студент викладає матеріал неструктуровано, виявляє фрагментарні теоретичні знання; допускається помилок при оцінюванні психічного розвитку дитини, діагностуванні рівнів сформованості окремих якостей особистості дошкільника; відходить від вимог щодо оформлення виконаного завдання; обсяг роботи менше встановленого (5-6 сторінок).

10-14 балів (С, 4) – студент складає характеристику на дитину дошкільного віку відповідно до структури; обґрунтовує власні оцінки розвитку психічних процесів дошкільника; виявляє достатні теоретичні знання, однак допускається змістових помилок; вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію; характеристика та рекомендації оформлені згідно вимог, становить оптимальну кількість сторінок (9-10).

15-19 балів (В, 4) – студент викладає підготовлений матеріал логічно та послідовно; демонструє високий рівень теоретичних знань в галузі психологічної та педагогічної наук, вміє застосувати їх на практиці; дає адекватні оцінки розвитку психічних процесів дитини; однак, є поодинокі зауваження щодо змісту, оформлення характеристики та рекомендацій.

20-25 балів (А, 5) – студент розкриває психолого-педагогічні аспекти характеристики дитини дошкільного віку на високому рівні; вільно володіє обсягом матеріалу, засвоєного в ході аудиторних занять та в процесі самостійного пошуку; аргументує власні висновки; застосовує творчий підхід; систематизовано подає дані, отримані в ході застосування різних

методик діагностики психічного розвитку дитини дошкільного віку, супроводжуючи їх результатами проведених досліджень; оформлення характеристики та рекомендацій відповідає встановленим вимогам, загальний обсяг – 9-10 сторінок друкованого тексту.

10. Методи навчання: лекції, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж, дискусія, диспут, вправи, ілюстрації, демонстрація, робота з літературою, відеометод, пізнавальні ігри, навчальна дискусія, виконання дослідницьких завдань.

11. Методи контролю: поточне тестування, контрольні роботи, самостійні роботи, усне опитування, оцінка за індивідуальне дослідницьке завдання, підсумковий тест.

2. Розподіл балів, які отримують студенти

III семестр

Модуль I														Модуль II	Всього балів
ЗМ1				ЗМ 2				ЗМ 3						ІНДЗ	
Т1	Т2	Т3	МК	Т4	Т5	Т6	МК	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	МК	15	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

IV семестр

Модуль III												Модуль IV	Підсумк. тест	Всього балів
ЗМ 4				ЗМ 5				ЗМ 6				ІНДЗ		
Т12-13	Т14-15	Т16-17	МК	Т18-19	Т20-21	Т22	МК	Т23	Т24	Т25	МК	25	15	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			

V семестр

Модуль V														Модуль VI	Всього балів	
ЗМ 7				ЗМ 8						ЗМ 9				ІНДЗ		
Т26	Т27	Т28	Т29	МК	Т30	Т31	Т32	Т33	Т34	Т35	МК	Т36	Т37	МК	30	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	15	5	5	15			

**Шкала оцінювання знань та вмінь студентів
під час підсумкового контролю**

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За 100-бальною шкалою	Екзаменаційна оцінка	
			Результати поточного та проміжного контролю	Результати здачі екзамену
A	Відмінно	90 – 100	27 – 30	63 – 70
B	Добре	82 – 89	24 – 26	58 – 62
C	Добре	75 – 81	22 – 23	53 – 57
D	Задовільно	67 – 74	20 – 21	47 – 52
E	Задовільно	60 – 66	18 – 19	42 – 46
FX	Незадовільно	35 – 59	10 – 17	25 – 41
F	Незадовільно	1 – 34	1 – 9	1 – 24

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання за національною шкалою

Відмінно - має міцні знання з дисципліни; вільно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; вміло й упевнено, з незначною кількістю помилок застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє різноманітні творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Добре (добре) - має добрі знання з дисципліни, з частковими помилками; достатньо впевнено, в загальному вірно орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового

модуля, теми; упевнено, лише з кількома суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності.

Задовільно (задовільно; достатньо) - має непогані, мінімально достатні знання з дисципліни, зі значними помилками; у загальному достатньо орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не досить впевнено, з суттєвими помилками застосовує знання в практичних ситуаціях; виявляє творчі уміння застосування знань, навичок в навчально-дослідній і практичній діяльності зі значною кількістю недоліків.

Незадовільно (з можливістю повторного складання; з обов'язковим повторним курсом) - не має мінімально достатніх знань з дисципліни; погано або зовсім не орієнтується у теоретичних ключових поняттях змістового модуля, теми; не виявляє навичок застосування знань в практичних ситуаціях.

Ефективна реалізація програми передбачає у наявності такі основні умови:

■ державні закони, нормативні документи, концепції дошкільного виховання, навчальні підручники, навчально-методичні посібники для навчальних педагогічних закладів, монографії;

■ програми виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку для ДНЗ та методичні рекомендації до них;

■ періодичні публікації з актуальних питань, посібники, розроблені для студентів (тематичні розробки модулів, структурно-логічні схеми навчальних тем, приклади конспектів занять і зразки творчих робіт, таблиці з орієнтовним плануванням, методичні рекомендації до написання ІНДЗ та інші);

13. Методичне забезпечення

1. Електронний варіант лекцій, плані семінарських, практичних та лабораторних занять.
2. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів.
3. Тематика курсових робіт та методичні рекомендації до їх написання.
4. Пакети ККР для перевірки знань студентів.
5. Наявність програм практик.
6. Критерії оцінювання знань і вмінь студентів.

14. Рекомендована література

Базова

Психологія дитяча

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: — К. : Видавництво, 2012.
2. Детская психология / под ред. Я.Л.Коломинского, Е.А.Панько. – Минск: Университетское, 1989.
3. Дуткевич, Т. В. Дошкільна психологія [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Т. В. Дуткевич. – К. : ЦУЛ, 2007. – 391 с.
4. Закон України „Про дошкільну освіту”. – К., 2001.
5. Мухина В.С. Детская психология / В.С.Мухина. – М.: ЭКСМО – Пресс, 2000.
6. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество [Текст] : учеб. для студентов / В. С. Мухина. – М. : Академия, 2003. – 456 с.
7. Павелків Р. В. Дитяча психологія [Текст] : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2008. – 432 с. – (Альма-матер).
8. Павелків Р. Дитяча психологія : навчальний посібник / Роман Павелків, Олена Цигипало. – 2-ге вид., випр. – К. : «Академвидав», 2015. – 400 с.
9. Павелків Р. В. Дитяча психологія [Текст] : навч. посібник для самостійної роботи студента ВНЗ / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – К. : Академвидав, 2011. – 373 с. – (САМ).

10. Павелків Р. В. Дитяча психологія. Практикум [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. – Рівне : Волинські обереги, 2008. – 320 с.
11. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник / Тамара Поніманська. – 3-тє вид., випр. – К.: «Академвидав», 2015. – 448 с.
12. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 160 с.
13. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" / Керівник проекту Жебровський Б. М. – Мандрівець, 2012.
14. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Українське дошкілля" / Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л. та ін. – Мандрівець, 2017.
15. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) у 2 ч. / О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова та ін.; наук.кер.О.Л.Кононко. – Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019.
16. Програма розвитку і навчання дітей від 2 до 7 років "Дитина" / Наук. кер. Проскура О.В., Кочина Л.П., Кузьменко В. У., Кудикіна Н.В. – Університет, 2012.
17. Шаграева О.А. Детская психология / О.А.Шаграева. – М.: Владос, 2001.

Психологія дитячої творчості

1. Біла І.М. Психологія творчого конструювання в дошкільному віці : монографія / Біла Ірина Миколаївна. – К. : Веселка, 2011. – с. 431.– Бібліогр. 494.
2. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників / І. М. Біла. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В. С., 2009. – 120 с.
3. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. – К.:Фенікс, 2014 р.
4. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
5. Николаева Е. И. Психология детского творчества / Е. И. Николаева. – СПб.: Речь, 2006. – 220 с.

Допоміжна література

Психологія дитяча

1. Алиева Т. Детский сад и семья: возможности социального партнерства / Алиева Т., Стасюк А., Фадеева Е., Асланова Ю., Уварова Г // Дошкольное воспитание. – 2011. – №12. – С.38-41.
2. Анисимов В. Эмоциональная саморегуляция детей: механизмы и условия развития / В. Анисимов // Дошкольное воспитание. – 2010. – №4. – С.13-17.
3. Аркин Е.А.Ребенок в дошкольные годы / Е.А.Аркин. – М.: Просвещение, 1968.
4. Амонашвили Ш.А. В школу – с шести лет / Ш.А.Амонашвили. – М.: Педагогика, 1986.
5. Афонькина Ю. Правильно думать и говорить. Развитие и коррекция речемыслительной деятельности старших дошкольников / Ю. Афонькина, Т. Белотелова, О. Борисова // Дошкольное воспитание. – 2010. – №5. – С.68-74.
6. Афонькина Ю. Ранний возраст: поддерживаем ребенка игрой / Афонькина Ю., Омельченко Е //Дошкольное воспитание. – 2011. – №8. – С.76-80.
7. Баранова Э. Как реагировать на детские вопросы и отвечать на них / Э. Баранова //Дошкольное воспитание. – 2011. – №2. – С.20-26.
8. Барташнікова І.А. Розвиток наочно-образного та логічного мислення у дітей 5-7 років / І.А.Барташнікова, О.О.Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998.
9. Барташнікова І.А. Розвиток уваги та навиків навчальної діяльності у дітей 5-7 років / І.А.Барташнікова, О.О.Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998.
10. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5-7 років / І.А.Барташнікова, О.О.Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998.
11. Барташнікова І.А. Як визначити рівень розумово розвитку дитини. Діагностика готовності дітей до навчання в школі / І.А.Барташнікова, О.О.Барташніков. – Тернопіль: Богдан, 1998.

12. Батраченко І. Зазирнути в майбутнє або Антиципація в дошкільному віці / І. Батраченко, Т. Кубриченко, В. Коваленко // Дошкільне виховання. – 2010. – №5 (826). – С.5-9.
13. Біла І. Феномен дитячої творчості / І. Біла // Дошкільне виховання. – 2011. – №1(834). – С.7-11.
14. Бодалев А.А. Личность и общение / А.А.Бодалев. – М.: Педагогика, 1983.
15. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте / Л.И.Божович. – М.: Просвещение, 1968.
16. Браткова М. Развитие речи детей раннего возраста в процессе семейного воспитания / М. Браткова // Дошкольное воспитание. – 2010. – №10. – С.64-69.
17. Васильева Н. К вопросу о психической адаптации детей дошкольного возраста / Н. Васильева, Н. Охотникова // Дошкольное воспитание. – 2010. – №2. – С.35- 38.
18. Васильева Н. Особенности социальной адаптации детей дошкольного возраста из неполных семей / Н. Васильева, А. Кравченко // Дошкольное воспитание. – 2010. – №12. – С. 26-31.
19. Васильева Н. Проектная деятельность: участвуем вместе / Васильева Н // Дошкольное воспитание. – 2011. – №10. – С.49-50.
20. Венгер Л.А. Психология / Л.А.Венгер, В.С.Мухина. – М.: Просвещение, 1988.
21. Венгер Л.А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Л.А.Венгер. – М.: Просвещение, 1968.
22. Психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982.
23. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6-ти томах. Т.4. Детская психология / Л.С.Выготский, под ред. Д.Б. Эльконина. – М.: Педагогика, 1982.
24. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С.Выготский. – Санкт-Петербург: Союз, 1997.
25. Волков Б.С. Задачи и упражнения по детской психологии / Б.С.Волков, Н.В.Волков. – М.: Просвещение, 1991.
26. Галигузова Л.Н. Ступени общения: от года до семи лет / Л.Н.Галигузова, Е.О.Смирнова. – М.: Просвещение, 1992.
27. Головань Н.О. Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика / Н.О.Головань. – К.: Рад.шк., 1990.
28. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В.Давыдов. – М.: Педагогика, 1986.
29. Давыдова О. Детский сад – семья: инновационный потенциал традиционных форм работы с позиций компетентного подхода/ Давыдова О., Майер А. // Дошкольное воспитание. – 2011. – №5. – С.17-22.
30. Долинна О. Про організаційну і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2010. – №10 (831). – С.7-15.
31. Дьяченко О.М. Психологическое развитие дошкольника / О.М.Дьяченко, Т.В.Лаврентьева. – М.: Педагогика, 1984.
32. Дьяченко О.М. Воображение дошкольника / О.М.Дьяченко. – М.: Знание, 1986.
33. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б.Эльконин. – М.: Владос, 1999. – 360 с.
34. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте / Д.Б.Эльконин. – М., Педагогика, 1989.
35. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Д.Б.Эльконин. – М.: Педагогика, 1989.
37. Эриксон Э. Детство и общество / Э.Эриксон. – СПб.: Университетская книга, 1996.
38. Житникова Л.М. Учите детей запоминать / Л.М.Житникова. – М.: Просвещение, 1985.
39. Заброцький М.М. Основи вікової психології / М.М.Заброцький. – Тернопіль: Богдан, 2001.
40. Завтра в школу / за ред. В.К.Котирло. – К.: Рад. школа, 1987.
41. Запорожець О.В. Психологія / О.В.Запорожець. – К.: Рад.школа, 1967.
42. Запорожець А.В. Избранные психологические труды / А.В.Запорожець. – М.: Педагогика, 1986.
43. Задесенець М.П. Вікові особливості розвитку дітей і формування їх особистості / М.П.Задесенець. – К.: Вища школа, 1978.

44. Зеньковский В.В. Психология детства / В.В.Зеньковский. – М.: Академия, 1996.
45. Іванюк Н. «Кольорові казки» лікують, розвивають, розважають / Н. Іванюк // Дошкільне виховання. – 2012. – №2 (847). – С. 16-19.
46. Казарновська Г.Б. Загальна, вікова і педагогічна психологія. Збірник завдань / Г.Б.Казарновська, О.П.Долинна. – К.: Вища школа, 1990.
47. Карпенко З.С. Вивчення і розвиток уяви в дитячому віці / З.С.Карпенко, З.Я.Савін. – Коломия, 1996.
48. Коломинский Я.Л. Учителю о психологии детей шестилетнего возраста / Я.Л.Коломинский, Е.А.Панько. – М.: Просвещение, 1988.
49. Котирло В.К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В.К.Котирло. – К.: Рад. школа, 1971.
50. Кубриченко Т. Гендерний розвиток дівчинки / Т. Кубриченко // Дошкільне виховання. – 2011. – №3(836). – С.16-19.
51. Кулачківська С.Є. Я – дошкільник. Вікові та індивідуальні аспекти психологічного розвитку / С.Є.Кулачківська, С.О.Ладивір. – К.: Нора-Прінт, 1996.
52. Ладивір С. Чого воліє дитяча природа? Головний пріоритет – саморозвиток дитини / С. Ладивір // Дошкільне виховання. – 2011. – №4(837). – С.6-9.
53. Лазуренко С. Как формировать у ребенка раннего возраста культуру поведения / Лазуренко С. // Дошкольное воспитание. – 2011. – №10. – С.78-84.
54. Лейтес Н.С. Способность и одарённость в детские годы / Н.С.Лейтес. – М.: Педагогика, 1984.
55. Способности ваших детей / сост. Н.П. Линькова, Е.А. Шумилин. – М.: Просвещение, 1969.
56. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения / А.Н.Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983.
57. Лебедева Е. Рисуем без кисточки. Из опыта работы с детьми, имеющими нарушения слуха и задержку психического развития / Е. Лебедева // Дошкольное воспитание. – 2010. – №12. – С. 57-60.
58. Лисина М.И. Становление потребностей детей в общении со взрослыми и детьми / М.И.Лисина, Л.Н.Галигузова. – М.: Педагогика, 1980.
59. Люблінська Г.О. Дитяча психологія / Г.О.Люблінська. – К.: Вища школа, 1978.
60. Максимова Н.Ю. Основы дитячої патопсихології / Максимова Н.Ю., Мілютіна К.Л., Піскун В.М. – К.: Перун, 1996.
61. Манилюк Ю. Оптимальна модель педагогічної взаємодії у дитсадку / Ю. Манилюк // Дошкільне виховання. – 2012. – №8 (852). – С.11-15.
62. Матюшенко Л. «Чарівне скло» для креативного та емоційного розвитку / Л. Матюшенко, О. Будянська // Дошкільне виховання. – 2012. – №1 (846). – С. 20-22.
63. Мир детства. Дошкольник / под ред. Хрипковой А.Г. – М.: Педагогика, 1987.
64. Мурзина Е. Сикорский И. А. О детской игре и ее роли в психическом развитии ребенка / Е. Мурзина // Дошкольное воспитание. – 2010. – №4. – С.81-85.
65. Мухина В.С. Шестилетний ребёнок в школе / В.С.Мухина. – М.: Просвещение, 1986.
66. Немов Р.С. Психология / Р.С.Немов. – Книга 2. – М.: Владос, 1995.
67. Новосёлова С.Л. Развитие мышления в раннем детстве / С.Л.Новосёлова. – М.: Педагогика, 1978.
68. Общение и речь: развитие речи у детей в общении со взрослыми / под ред. М.И.Лисиной. – М.: Педагогика, 1985.
69. Олейник Б.Ф. Особенности психического развития детей шестилетнего возраста / Б.Ф.Олейник. – К.: Вища школа, 1990.
70. Олійник Л. Виховання без насильства / Л. Олійник // Дошкільне виховання. – 2012. – №6 (850). – С. 12-15.
71. Олійник Л. Психокорекція дитячих «медичних» страхів / Л. Олійник // Дошкільне виховання. – 2011. – №2 (835). – С.22-26.
72. Особенности психического развития детей 6-7 летнего возраста / под ред. Д.Б. Эльконина, А.Л. Венгера. – М.: Педагогика, 1988.

76. Панько Е.А. Психология деятельности воспитателя детского сада / Е.А.Панько. – Минск, 1986.
77. Пасечник Л. Семья и проблемы воспитания. Влияние семейного воспитания на психическое развития ребенка / Л. Пасечник // Дошкольное воспитание. – 2010. – №1. – С.8-20.
78. Пасічник А. Торкнутися струн дитячої душі / А. Пасічник // Дошкільне виховання. – 2012. – №8 (852). – С. 7-10.
79. Петрова А. Наши малыши: опыт взаимодействия с родителями в группе кратковременного пребывания / Петрова А., Белоокая И., Кудинова И. // Дошкольное воспитание. – 2011. – №5. – С.79-82.
80. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника / Н.Н.Поддьяков. – М.: Педагогика, 1977.
81. Полозова О. Значение театрализованных игр (кукольного театра) в развитии коммуникативной деятельности детей с системными нарушениями речи / Полозова О. // Дошкольное воспитание. – 2011. – №12. – С.101-106.
83. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками / О.В.Проскура. – К.: Освіта, 1998.
84. Психология личности и деятельности дошкольника / под ред. А.В.Запорожца, Д.Б.Элькониной. – М.: Просвещение, 1965.
85. Психология человека от рождения до смерти / под ред. А.А. Реана. – СПб.: прайм – ЕВРОЗНАК, 2002.
86. Психологический словарь / под ред. В.В.Давыдова, А.В.Запорожца, Б.Ф.Ломова и др. – М.: Педагогика, 1983.
87. Развитие мышления и умственное воспитание дошкольника / под ред. Н.Н.Поддьякова, А.Ф.Говорковой. – М.: Педагогика, 1985.
88. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста / под ред. А.В. Запорожца, Я.З.Неверович. – М.: Педагогика, 1986.
89. Реан А.А. Социальная педагогическая психология / Реан А.А., Коломинский Я.Л. – СПб.: Питер, 1999.
90. Репина Т.А. Социально-психологическая характеристика группы детского сада / Т.А.Репина. – М.: Просвещение, 1988.
91. Рібцун Ю. Запобігти, виявити, допомогти. Профілактика, діагностика та корекція порушень психофізичного розвитку дошкільнят / Ю. Рібцун // Дошкільне виховання. – 2010. – №8 (829). – С.18-19.
92. Рытов Д. Развиваем эмоциональную сферу дошкольника с помощью деревянных ложек / Д. Рытов // Дошкольное воспитание. – 2010. – №4. – С.32-37.
93. Савченко О.Я. Вікова характеристика готовності дітей до шкільного навчання / О.Я.Савченко. – К.: Абрис, 1997.
94. Смольникова Г. Розвиваємо у малят сенсорику та дрібну моторику / Г. Смольникова // Дошкільне виховання. – 2010. – №7 (828). – С.20-22.
95. Субботский Е.В. Ребенок открывает мир / Е.В.Субботский. – М.: Просвещение, 1991.
96. Психология дошкольника. Хрестоматия / под ред. Г.А.Урунтаевой. – М.: Академия, 1997.
97. Товкач І. Гендерне виховання дошкільнят / І. Товкач // Дошкільне виховання. – 2012. – №3(847). – С. 8-11.
98. Турчаненко Т. Соціальна невпевненість дітей: шляхи подолання / Т. Турчаненко // Дошкільне виховання. – 2011. – №6(839). – С.20-21.
99. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология / Г.А.Урунтаева. – М.: Академия, 1998.
100. Урунтаева Г.А. Практикум по дошкольной психологии / Г.А.Урунтаева. – М.: Академия, 1998.
101. Усова А.П. Обучение в детском саду / А.П.Усова. – М.: Просвещение, 1981.
102. Хайлова Е. Учет гендерной специфики в образовании детей дошкольного возраста / Хайлова Е. // Дошкольное воспитание. – 2011. – №7. – С.31-35.
103. Черемных Е. Ранний возраст и развивающая среда / Е. Черемных, О. Слободяник // Дошкольное воспитание. – 2010. – №12. – С. 66-67.

11. Біла І. М. До вершин педагогічної майстерності / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2010. – № 10. – С.3-5.
12. Біла І. М. Досвід становлення талантів у Японській державі: Серія «ПРОСвіт» / І. М. Біла // – К : Інститут обдарованої дитини, 2011. – 36 с
13. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників / І. М. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2008. – Т. 10. – Ч. 4. – С. 39-47.
14. Біла І. М. Конструювання як засіб розвитку творчості дошкільнят / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2010. – № 5. – С. 10-13.
15. Біла І. М. Особливості творчого конструювання дошкільників / І. М. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К.: 2007. – Т.9. – Ч.6. – С. 51-58.
16. Біла І. М. Розвиток спостережливості дошкільника як передумова розвитку його творчої діяльності / І. М. Біла // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості : зб. наук. праць / за ред. В. О. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – С. 58-64.
17. Біла І. М. Технологія становлення творчої обдарованості в дитинстві / І. М. Біла // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика: зб. наук. праць. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2010. – Вип. 4. – С. 107-113.
18. Біла І. М. Феномен дитячої творчості / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2011. – № 1. – С. 7-11.
19. Комарова Т. С. Дети в мире творчества : книга для педагогов дошкол. учреждений / Т. С. Комарова. – М.: Мнемозина, 1995. – 160 с.
20. Кудрявцев В. Ребенок-дошкольник: к диагностике творческих способностей / В. Кудрявцев, В. Синельников // Дошкольное воспитание. – 1995. – № 9. – С. 52–59.
21. Кудрявцев В. Т. Феномен детской креативности / В. Т. Кудрявцев // Дошкольное воспитание № 4. – 2006. – С. 71-78
22. Кульчицька О. І. Творчі здібності та особливості їх прояву в дитячому віці // Обдарована дитина. – 2000. – № 1. – С. 10-14.
23. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29-33.
24. Мелик-Пашаев А. А. Ступеньки к творчеству. Художественное развитие ребенка в семье / А. А. Мелик-Пашаев, З. Н. Новлянская. – М.: Ред. журнала «Искусство в школе», 1995. – 144 с. : ил. – (Библиотечка журнала «Искусство в школе»).
25. Мелик-Пашаев А. А. Художественная одаренность детей, ее выявление и развитие. Метод. пособие / [А. А. Мелик Пашаев, З. Н. Новлянская, А. А. Адаскина, Н.Ф.Чубук]. – Дубна.: Феникс+, 2006. – 112 с.
26. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина, 2004. - № 6. – С. 2-9.
27. Озерова О. Е. Развитие творческого мышления и воображения у детей. Игры и упражнения / О. Е. Озерова. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 192 с.
28. Поддьяков Н. Н. Формирование и развитие творчества дошкольников / Н. Н. Поддьяков // Проблемы обучения и развития творчества дошкольников. – М., 2001.
29. Психология одаренности: от теории к практике / под ред. Д. В. Ушакова. – М.: ПЕРСЭ, 2000. – 80 с.
30. Развитие творческой активности школьников / под ред. А. М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1991. – 160 с.
31. Роменец В. А. Психологія творчості: навч. посібник / В. А. Роменец. – [2-ге вид.]. – К.: Либідь, 2001. – 288 с.
32. Савенков А. И. Психология детской одаренности / А. И. Савенков. – М.: Генезис, 2010. – 440 с.

33. Савенков А. И. Путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников / А. И. Савенков. – СПб.: Питер, 2004. – 272 с.
34. Семашко С. А. Условия формирования творчества детей в процессе занятий по конструированию / С. А. Семашко // О детском творчестве: сб. статей. – М.: Просвещение, 1991. – 207 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://studentam.net.ua/>
2. <http://www.osvita.org.ua/>
3. <http://www.library.edu-ua.net/>
4. <http://www.nplu.kiev.ua/>